

با نمایندگان مردم در مجلس دهم
۱۷. حمایت از مالکیت صنعتی
(قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری)

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات ارتباطات و فناوری‌های نوین

کد موضوعی: ۲۸۰
شماره مسلسل: ۱۴۸۴۸
خردادماه ۱۳۹۵

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده.....
۲.....	مقدمه.....
۵.....	۱. اهمیت موضوع.....
۷.....	۲. سوابق قانونگذاری در حوزه مالکیت صنعتی.....
	۳. کاستی‌های قانون فعلی «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» و نقش مجلس دهم در
۱۲.....	رفع آنها.....
۲۳.....	جمع‌بندی و پیشنهادهای.....
۲۵.....	منابع مأخذ.....

با نمایندگان مردم در مجلس دهم
۱۷. حمایت از مالکیت صنعتی
(قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری)

چکیده

حمایت از مالکیت فکری مخترعان و نوآوران از مسائل مهم و زیربنایی در توسعه علم و فناوری است که نقش مهمی در تبدیل ایده به ثروت و تجاری‌سازی اختراعات دارد. قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» به‌عنوان مهمترین قانون در جهت حمایت از مالکیت صنعتی، در سال ۱۳۸۶ به‌صورت آزمایشی و به مدت پنج سال به تصویب رسید تا قبل از دائمی شدن، اشکالات و نواقص آن در طول اجرای آزمایشی شناسایی و برطرف گردد.

نتایج نشان می‌دهد علیرغم نکات مثبت این قانون، ایرادها و کاستی‌های مهمی در آن وجود دارد که از جمله می‌توان به عدم همسویی قانون با سیاست‌ها و اسناد کلان کشور، استقرار مرجع مالکیت صنعتی در نهاد غیرتخصصی، ضعف در ممیزی و اعتبارسنجی تقاضانامه‌های اختراع، ضعف در افشای مؤثر اطلاعات، ابهام در موارد خاص مستثنا شده از ثبت به‌ویژه اختراعات زیست‌فناورانه و داروها، متناسب نبودن جبران خسارت و سایر موارد اشاره کرد.

اهم نکاتی که از مطالعات قبلی به‌دست آمده و مجلس دهم باید در ادامه فرآیند بررسی و تصویب قانون جدید حمایت از مالکیت صنعتی مد نظر قرار دهد، عبارتند از:

تشکیل سازمانی ملی و فرابخشی برای حمایت از مالکیت صنعتی با قدرت سیاستگذاری و برنامه‌ریزی، ایجاد زیرساخت‌های مناسب جهت حرکت به سمت اثباتی شدن نظام ثبت اختراعات، ثبت اینترنتی و انتشار اسناد اختراعات جهت افزایش به‌موقع، مؤثر و کامل اختراعات، تعیین تکلیف اختراعات حوزه بیوتکنولوژی و دارویی، استفاده از پتانسیل مجوزهای اجباری با فعال‌سازی کمیسیون رسیدگی‌کننده و تشکیل دبیرخانه مربوطه، مکلف نمودن قوه قضائیه به تربیت قضات متخصص و کارشناسان فنی و رسمی، تجدیدنظر در بحث جبران خسارت.

مقدمه

حمایت و صیانت از دارایی‌های فکری مخترعان و مبتکران نقش بسزایی در ترویج علم و فناوری داشته و از پیش‌نیازهای مهم تجاری‌سازی ایده‌ها و طرح‌های کاربردی در نظام نوآوری محسوب می‌شود. حقوق مالکیت صنعتی بخشی از حقوق جامع مالکیت فکری است. واژه مالکیت فکری به‌طور گسترده به آفریده‌های فکری بشر مربوط می‌شود. حقوق مالکیت فکری از منافع مخترعان از طریق اعطای مالکیت به ابداعاتشان حمایت می‌کند. کشورها معمولاً دو دلیل مهم برای قوانین مالکیت فکری دارند. دلیل اول، قانونمند کردن حقوق اخلاقی و اقتصادی مبتکران در ازای تولیداتشان و حقوق عموم مردم در دسترسی به تولیدات مبتکران است و دلیل دوم، ترویج خلاقیت، انتشار و به‌کارگیری نتایج آن و تشویق تجارت عادلانه به‌منظور پیشرفت اقتصادی و اجتماعی است.

مالکیت فکری معمولاً به دو شاخه به نام‌های مالکیت صنعتی و کپی‌رایت (حق نشر) تقسیم می‌شود. مالکیت صنعتی از شاخه‌های اصلی مالکیت فکری است که مواردی همچون اختراعات، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی و غیره را دربرمی‌گیرد. حق ثبت یا همان حق انحصاری اختراعات در معنای وسیع به معنی حفاظت از حقوق مخترعان است. به‌طور ساده یک حق اختراع، یک حق اعطا شده توسط دولت به یک مخترع است که به مخترع اجازه می‌دهد برای یک دوره محدود (که به‌طور معمول ۲۰ سال است)، بهره‌برداری تجاری غیرمجاز دیگران را منع کند. حق اختراع، از طریق اعطای یک حق انحصاری، سبب به رسمیت شناخته شدن خلاقیت افراد شده و از طریق پرداخت پاداش به افراد به‌ازای اختراع چشمگیرشان، به آنها انگیزه می‌دهد. این انگیزه‌ها موجب ترویج نوآوری شده که در عمل باعث پیشرفت عظیم کیفیت زندگی انسان می‌شود. در ازای حق انحصاری، مخترع باید به‌طور کامل اختراع ثبت شده خود را برای عموم افشا کند تا دیگران بتوانند به علم جدید دست یافته و آن فناوری را توسعه دهند. بنابراین افشای اختراع یک مرحله ضروری در فرآیند اعطای حق اختراع است. سیستم ثبت اختراع باید به‌گونه‌ای طراحی شود که تعادلی بین منافع مخترعان و منافع عموم برقرار شود. واژه حق اختراع یا گواهی‌نامه اختراع به سند صادر شده از طرف مرجع دولتی مرتبط نیز اطلاق می‌شود. به‌منظور دریافت یک حق اختراع، مخترع یا کارفرما، یک تقاضانامه برای اداره اختراع ملی یا منطقه‌ای ارسال می‌کند. در تقاضانامه مخترع باید اختراع را با جزئیات شرح داده و با فناوری‌های موجود قبلی در آن زمینه (به‌منظور نشان دادن جدید بودن اختراع) مقایسه کند. همه اختراعات قابل ثبت نیستند. قوانین عموماً

اختراعی را قابل ثبت می‌دانند که شرایط زیر (که ضروریات یا قابلیت ثبت گفته می‌شود) را دارا باشد:

- کاربرد صنعتی (کاربردی): اختراع باید استفاده علمی داشته یا قابلیت استفاده در برخی صنایع را داشته باشد.

- جدید بودن: باید چند ویژگی جدید را که در دانش موجود (فن قبلی) و در حوزه فنی مربوطه ناشناخته است را نشان دهد.

- گام ابتکاری (بدیهی نبودن): باید ابتکاری را نشان دهد به طوری که فردی با دانش معمولی در آن زمینه فنی، متوجه آن نشده باشد.

- موارد قابل ثبت: اختراع باید جزء محدوده موارد قابل ثبتی که توسط قانون ملی تعریف می‌شود، قرار گیرد. این موارد از کشوری به کشور دیگر فرق می‌کند. بسیاری از کشورها مواردی مانند تئوری‌های علمی، فرمول‌های ریاضی، گونه‌های گیاهی و جانوری، کشف مواد طبیعی، روش‌های معالجه پزشکی (برخلاف تولیدات دارویی) و هر اختراعی که جلوگیری از بهره‌برداری تجاری آن، برای حفظ نظم عمومی، اخلاق حسنه یا سلامت عمومی لازم است را از قابلیت ثبت خارج می‌کنند.

در این گزارش، اهمیت موضوع مالکیت صنعتی، سوابق قانونگذاری این حوزه در کشور و وضعیت ایران نسبت به کشورهای جهان و منطقه مورد بررسی قرار می‌گیرد. همچنین تجزیه و تحلیلی روی قانون آزمایشی «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» (۱۳۸۶) انجام گرفته و ایرادها و اشکال‌ها شناسایی شده در طول مدت اجرای آزمایشی مورد بحث قرار می‌گیرد. در نهایت به نقش مجلس دهم در بهبود وضعیت فعلی از طریق قانونگذاری مناسب در این حوزه پرداخته می‌شود.

۱. اهمیت موضوع

ساماندهی نظام نوآوری یکی از ملزومات تحقق اقتصاد دانش‌بنیان است. این نظام که مهمترین وظیفه آن طبق فرمایشات رهبر معظم انقلاب اسلامی^۱ رصد و هدایت جریان علمی و نوآوری در کشور است، خود بخشی از نظامی بزرگ‌تر متشکل از بخش‌هایی نظیر دولت، صنعت و دانشگاه و همچنین محیط پیرامون آنهاست. یکی از اجزای مهم نظام نوآوری، حمایت و حفاظت از دارایی‌های فکری است. واژه مالکیت فکری به‌طور گسترده به آفریده‌های فکری بشر مربوط می‌شود و حقوق مالکیت فکری از منافع مخترعان از طریق اعطای مالکیت به ابداعاتشان حمایت می‌کند.

تلاش‌های بین‌المللی برای حمایت از حقوق مالکیت فکری منجر به تشکیل سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO)^۲ و به تبع آن تصویب تعدادی کنوانسیون، موافقتنامه و مقررات شد که برای تمامی کشورهای عضو این سازمان از جمله ایران لازم‌الاجرا است. قوانین بین‌المللی نشان می‌دهند که حمایت و صیانت از مالکیت فکری به قدری در تجارت آزاد پراهمیت بوده که قوانین حمایت از مالکیت فکری در کشورها در حال یکپارچه شدن است که نمود آن را می‌توان در موافقتنامه تریپس^۳ دید.

در سطح ملی، از سال ۱۳۱۰ قانون «ثبت علائم و اختراعات» حاکم بود که در بهمن‌ماه ۱۳۸۶، قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» در جهت حمایت از مالکیت صنعتی جایگزین قانون قبلی و برای اجرای آزمایشی به مدت پنج

۱. سخنرانی رهبر انقلاب در دیدار با اساتید، ۲۲ مردادماه ۱۳۹۱، خبرگزاری ایسنا، کد خبر ۹۱۰۵۲۲۱۳۹۳۶.

۲ World Intellectual Property Organization

۳ TRIPS (موافقتنامه راجع به جنبه‌های مرتبط با تجارت حقوق مالکیت فکری) از پیش‌نیازهای عضویت در سازمان تجارت جهانی است.

سال به تصویب رسید. با این حال بررسی‌ها نشان می‌دهد که شاخص‌های مختلف مالکیت صنعتی در ایران نسبت به بسیاری از کشورهای جهان در وضعیت مطلوبی به سر نمی‌برد^۱ و مشکلات ساختاری در این زمینه وجود دارد. براساس آمار رسمی اداره کل مالکیت صنعتی ایران، تعداد اختراعات ثبت شده سالیانه ایرانیان در ایران در فاصله سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۰ پیوسته کاهش یافته و از ۷۷۴۱ مورد در سال ۱۳۸۷ به ۳۴۷۴ مورد در سال ۱۳۹۰ رسیده است. بی‌شک کاهش شدید آمار اختراعات ثبت شده سالیانه در ایران از نگاه سیاستگذاری فناوری امری منفی است. این درحالی است که در تمامی اسناد بالادستی توسعه علم و فناوری کشور بر کمک به افزایش آمار ثبت اختراع - (در کنار تلاش برای بررسی ماهوی اختراعات ثبت شده) - تأکید شده است.^۲ تحلیل جزئیات آمار ثبت اختراعات ایران نیز نشان از احساس عدم اطمینان مدیران بنگاه‌های خصوصی به سطح حفاظت از اختراعات ثبت شده‌شان دارد. زیرا سهم این شرکت‌ها از کل اختراعات ثبت شده در ایران ناچیز است (برای مثال حدود ۱۲ درصد در سال ۱۳۸۹). این درحالی است که در اغلب کشورهای پیش رو در حوزه فناوری، بیشتر اختراعات توسط شرکت‌های خصوصی ثبت می‌شوند. اما نکته مهم و نگران‌کننده اینکه سهم اندک شرکت‌های خصوصی از کل اختراعات ثبت شده شخصیت‌های حقیقی در ایران هم به سرعت در حال کاهش است. برای مثال تعداد اختراعات این شرکت‌ها از ۹۶۷ اختراع در سال ۱۳۸۷ به تنها ۱۰۷ اختراع در سال ۱۳۸۹ رسیده است. طبق گزارش مجمع جهانی اقتصاد، زیرشاخص حفاظت از مالکیت فکری ایران از بین دامنه ۱ تا ۷،

۱. مهدی گودرزی و کامران باقری، بررسی نظام مالکیت فکری، فصلنامه رشد فناوری، ش ۶، ۱۳۸۵، صص ۱۶-۲۴.

۲. کامران باقری، بررسی عملکرد نظام ثبت اختراع ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۲.

همواره بین ۲/۷ تا ۲/۹ بوده و از این نظر در بین حدود ۱۴۰ کشور جهان، طی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ به ترتیب در جایگاه ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۲۲ و ۱۲۷ قرار داشته است. در بین کشورهای منطقه و رقبای چشم‌انداز ۱۴۰۴ نیز، در سال ۲۰۱۱-۲۰۱۲، ایران در بین ۲۱ کشور منطقه در رتبه ۱۷ قرار داشت. در سال‌های بعد نیز ایران جایگاهی بهتر از ۱۶ و ۱۵ به دست نیاورد. همچنین بررسی وضعیت ایران از نظر شاخص بین‌المللی حقوق مالکیت در بخش مالکیت فکری نشان داد که این شاخص برای ایران طی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳، بین ۳/۸ تا ۳/۹ (از بین ۰ تا ۱۰) گزارش شده است. همچنین از نظر رتبه جهانی، ایران همواره جزء ۲۰ کشور پایین جدول از نظر حقوق مالکیت فکری قرار دارد. در مقایسه با کشورهای منطقه نیز، کشور ما از وضعیت خوبی برخوردار نبوده، به طوری که از بیشتر کشورهای منطقه از جمله رژیم اشغالگر قدس، عربستان، ترکیه و امارات نیز عقب‌تر بوده است. برای مثال طی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳، ایران در بین حدود ۲۰ کشور در جایگاه‌های ۱۲ و ۱۱ قرار داشت.

۲. سوابق قانونگذاری در حوزه مالکیت صنعتی

۲-۱. قانون ثبت علائم و اختراعات (۱۳۱۰)

این قانون در ۵۱ ماده در تاریخ ۱۳۱۰/۴/۱ به تصویب مجلس شورای ملی رسید. فصل اول این قانون به علائم تجاری و فصل دوم به ثبت اختراع تعلق داشت. طبق این قانون هر کس مدعی ابداع هر محصول صنعتی جدید یا کشف هر وسیله جدید یا اعمال و مسائل موجوده به طریق جدید برای تحصیل یک نتیجه یا محصول صنعتی یا فلاحتی بود، می‌توانست تقاضای ثبت نماید.

۲-۲. قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» (۱۳۸۶)

این قانون در ۶۶ ماده در تاریخ ۱۳۸۶/۸/۷ برای اجرای آزمایشی به مدت پنج سال به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. این قانون با رفع بسیاری از ایرادهای قانون قبلی، عملاً جایگزین قانون ثبت علائم و اختراعات (۱۳۱۰) شد. با وجود این فلسفه اجرای آزمایشی این قانون بر این مبنا بود تا ایرادها و اشکال‌ها در طول اجرا شناسایی شده و قبل از دائمی شدن قانون رفع گردد.

۲-۳. طرح حمایت از مالکیت صنعتی (ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و

علائم تجاری) (۱۳۹۲)

مرکز پژوهش‌های مجلس همزمان با تصویب قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» و به‌واسطه آزمایشی بودن آن، پژوهش‌ها و مطالعات کارشناسی خود را درخصوص نقاط ضعف و قوت این قانون انجام داد که نتایج آن در قالب بیش از ده گزارش به اطلاع نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی رسید. در اواخر مهلت اجرای آزمایشی قانون نیز بنابه درخواست جمعی از نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی جلسات منظمی از ۱۳۹۱/۱۰/۶ تا ۱۳۹۲/۷/۱۳ با حضور خود نمایندگان، مدیران دستگاه‌ها و نهادهای مرتبط، صاحب‌نظران حوزه مالکیت صنعتی، دانشگاهیان و نمایندگان انجمن‌های علمی برای بازنگری قانون مذکور در مرکز پژوهش‌های مجلس برگزار شد. در این جلسات تک تک مواد قانونی مورد بررسی قرار گرفت و برحسب اقتضای مواد، کارگروه تخصصی تشکیل شد. در نهایت پس از ۱۴ جلسه تخصصی و ماه‌ها کار کارشناسی طرح «حمایت از مالکیت صنعتی» با کمترین تغییرات ممکن

جهت جایگزینی با قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری تدوین گردید که در تاریخ ۱۳۹۲/۰۹/۰۶ و با شماره ثبت ۴۰۲ در مجلس اعلام وصول شد. در حالی که انتظار می‌رفت کمیسیون اصلی رسیدگی‌کننده به طرح مذکور کمیسیون صنایع یا کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس باشد، کمیسیون حقوقی و قضایی مسئول اصلی بررسی طرح مذکور شد. اعضای این کمیسیون با اینکه اعتقاد داشتند دولت باید لایحه‌ای در موضوع مالکیت صنعتی به مجلس ارائه کند، خود به بازنویسی کامل طرح پرداختند و این امر سبب شد تا طرح ۶۶ ماده‌ای «حمایت از مالکیت صنعتی» تبدیل به طرحی ۱۵۴ ماده‌ای شود که نه تنها ایرادهای وارده بر قانون آزمایشی رفع نشد، بلکه موارد مبهم زیاد دیگری هم بر آن اضافه گردید. در نهایت گزارش کمیسیون قضایی و حقوقی در تاریخ ۱۳۹۴/۴/۱۵ تقدیم هیئت رئیسه مجلس قرار گرفت تا در نوبت مطرح شدن در صحن علنی مجلس قرار گیرد.

۴-۲. لایحه حمایت از مالکیت صنعتی

دولت نیز لایحه‌ای با همان عنوان «حمایت از مالکیت صنعتی» تهیه کرد که در تاریخ ۱۳۹۴/۰۷/۰۸ در مجلس اعلام وصول شد. لایحه مذکور ضعف‌های زیادی داشت، زیرا این لایحه فقط بر مرجع ثبت تمرکز دارد و سایر ایرادهای قانون آزمایشی را نادیده گرفته است. حتی انشقاق مرجع ثبت که موضوع اصلی مطرح شده در این لایحه می‌باشد، نیز با ابهامات و تناقضاتی در وظایف نهادهای مسئول در حوزه ثبت اختراعات روبروست. در نهایت این لایحه نیز به کمیسیون حقوقی و قضایی مجلس (به‌عنوان کمیسیون اصلی) ارجاع شد و نظر این کمیسیون این بود که ملاحظات دولت در طرح

تجدیدنظر شده توسط کمیسیون دیده شده است. با وجود این مرکز پژوهش‌های مجلس مأمور شد تا طی جلساتی نظرات برخی از صاحب‌نظران حوزه مالکیت فکری که در جلسات کمیسیون حقوقی و قضایی شرکت داشته‌اند را اخذ و جمع‌بندی نظرات را به آن کمیسیون ارائه کند. با این حال شروع جلسات کارشناسی در مرکز پژوهش‌ها، با بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۵ کل کشور و برنامه ششم توسعه کشور مقارن شد. همچنین برگزاری انتخابات مجلس دهم نیز سبب شد تا بررسی طرح و لایحه مربوط به مالکیت صنعتی به مجلس دهم موکول شود.

۵-۲. قوانین تمدید قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری»

همان‌طور که اشاره شد، قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» برای اجرای آزمایشی به مدت پنج سال در سال ۱۳۸۶ تصویب شد. اما وجود اختلاف‌نظرهایی در بازنگری قانون، مانع از آن شد که قبل از اتمام مهلت اجرای قانون، طرحی برای دائمی کردن یا قانون جدید به تصویب برسد. همچنین لایحه دولت نیز سه سال بعد از تاریخ اتمام مهلت اجرای قانون تدوین شد. بنابراین برای اینکه کشور در حوزه مالکیت صنعتی بدون قانون نباشد، نیاز به تمدید قانون مذکور بود. از این‌رو قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» در طول سال‌های اخیر، سه بار و به مدت چهار سال تمدید شد به‌طوری‌که هم‌اکنون این قانون به‌عنوان قانون جاری کشور محسوب می‌شود.

در جدول ۱ قوانین و مقررات مربوط به موضوع ثبت اختراعات و خلاصه وضعیت آنها به ترتیب زمانی آورده شده است.

جدول ۱. قوانین و مقررات حوزه مالکیت صنعتی (اختراعات) و وضعیت آنها

سال	عنوان قانون	توضیحات
۱۳۱۰	قانون ثبت علائم و اختراعات	با تصویب قانون جدید در سال ۱۳۸۶، این قانون ملغی شد.
۱۳۸۶	قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به معاهده همکاری در ثبت اختراعات (PCT)	این قانون هنوز به طور کامل اجرایی نشده است.
۱۳۸۶	قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری	این قانون به مدت پنج سال به صورت آزمایشی تصویب شد، اما سه بار تمدید شده و هم اکنون قانون جاری کشور محسوب می‌شود.
۱۳۸۷	آیین‌نامه اجرایی قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری	—
۱۳۹۲	قانون تمدید مهلت اجرای آزمایشی قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری	قانون مذکور به مدت یکسال تمدید شد.
۱۳۹۲	اصلاحیه آیین‌نامه اجرایی قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری	اصلاحاتی روی ماده (۱۸) در خصوص فرآیند ثبت اختراع انجام گرفت.
۱۳۹۲	طرح حمایت از مالکیت صنعتی (ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری)	این طرح به طور کامل توسط کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس دگرگون گردید و طرح پیشنهادی این کمیسیون جایگزین آن شد.
۱۳۹۳	قانون تمدید مهلت اجرای آزمایشی قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری	قانون مذکور به مدت یک سال دیگر تمدید شد.
۱۳۹۴	لایحه حمایت از مالکیت صنعتی	این لایحه نیز به کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس ارجاع شد و مورد مخالفت قرار گرفت.
۱۳۹۴	قانون تمدید مهلت اجرای آزمایشی قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری	قانون مذکور به مدت دو سال دیگر تمدید شد.

۳. کاستی‌های قانون فعلی «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» و نقش مجلس دهم در رفع آنها

نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که علیرغم محاسن و فواید قانون فعلی نسبت به قانون «قانون ثبت علائم و اختراعات» (۱۳۱۰)، ایرادها و اشکال‌های مهمی در طول اجرای قانون مشاهده شد که باید نسبت به رفع آنها اقدام شود. در ادامه برخی از مهمترین ایرادها و اشکالات قانون فعلی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۳-۱. مرجع ثبت

براساس قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری»، اداره مالکیت صنعتی (زیرمجموعه قوه قضائیه) مسئولیت بررسی اظهارنامه اختراع و صدور گواهی‌نامه اختراع (در صورت تأیید اظهارنامه) را برعهده دارد. در این ارتباط توجه به چند نکته ضروری به نظر می‌رسد:

- ثبت اختراعات توسط قوه قضائیه (با دستگاه‌های اجرایی زیرمجموعه آن) مطابق با الگوی بین‌المللی ثبت اختراعات نیست. به عبارت دیگر، در اغلب کشورها (بیشتر از ۹۹ درصد کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی) وظایف و اختیارات حوزه ثبت اختراعات به قوه مجریه (یا نهادها و دستگاه‌های اجرایی زیرمجموعه آن) واگذار شده است.^۱

۱. سهیلا خردمندیا و مرتضی براتی، رجوع شود به گزارش «محورهای پیشنهادی برای قانون ثبت اختراعات»، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۱.

- در طول پنج سال اجرای آزمایشی قانون ثبت اختراعات، قوه قضائیه نتوانسته است به خوبی از عهده انجام وظایف محوله برآید. عدم برخورداری نهاد ثبت کننده فعلی از دانش و تخصص لازم برای ممیزی اختراعات، دسترسی و گردش اطلاعات ضعیف، تعامل ضعیف با سازمان مجامع بین المللی از مهمترین ضعف های مرجع ثبت فعلی به شمار می رود.

- در فصل چهارم نقشه جامع علمی کشور و براساس بند «ه» اقدامات ملی، راهبرد کلان (۱) نیز صریحاً ثبت و اعتبارسنجی مالکیت فکری در حوزه علم و فناوری به قوه مجریه واگذار شده است. همچنین سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی توسط رهبر معظم انقلاب اسلامی، بر پیاده سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور تأکید نموده است. بنابراین ثبت و اعتبارسنجی مالکیت فکری در حوزه علم و فناوری در قوه مجریه لازم الاجراست.

- مصوبه ستاد راهبری اجرای نقشه جامع علمی کشور در مورخ ۱۳۹۲/۵/۱ درخصوص سیاست های اجرایی اقدامات ملی مربوط به مالکیت صنعتی (اقدامات ملی ۵، ۶، ۷، ۸ و ۹ از راهبرد کلان ۱ نقشه جامع علمی کشور)، نیز بر ایجاد مرجع ملی مالکیت صنعتی در قوه مجریه و با در نظر گرفتن ویژگی های مورد نیاز تأکید دارد.

با این توضیحات، ضروریست مجلس دهم طی فرآیند بررسی و تصویب قانون جدید از تشکیل سازمانی ملی و فراهی برای حمایت از مالکیت صنعتی با ویژگی های خاصی از قبیل داشتن قدرت سیاست گذاری و برنامه ریزی، ارتباط مستقیم با بخش صنعت و تجارت و فناوری کشور، تجهیز و تربیت ممیزان مجرب و متخصص، ارتباط مستمر با سازمان های بین المللی، مجهز بودن به سامانه های الکترونیکی و پایگاه های اطلاعاتی

قوی برای جستجو و افشای کامل، مؤثر و به‌موقع اطلاعات اختراعات و سایر ویژگی‌های لازم حمایت کند.^۱

۲-۳. فرآیند ثبت اختراع

در دنیا دو نوع نظام ثبت اختراع اعلامی و اثباتی وجود دارد. در نظام اعلامی، ادارات ثبت اختراع بدون انجام بررسی‌های علمی و تخصصی و صرفاً براساس ادعای مخترع و فقط به شرط آنکه اختراع مزبور قبلاً توسط شخص حقیقی یا حقوقی دیگری ثبت نشده باشد، آن را ثبت می‌کنند. اما در نظام اثباتی، جستجو و بررسی‌های متعددی در حضور ممیزان و کارشناسان متخصص برای بررسی صحت یا سقم ادعای مخترع صورت می‌گیرد. برای مثال در اکثر کشورهای توسعه‌یافته به‌دلیل وجود بسترهای لازم نظام ثبت اختراعات بر مبنای نظام اثباتی است، ولی در قانون «ثبت علائم و اختراعات» مصوب ۱۳۱۰ در ایران از نظام اعلامی استفاده می‌شد. در قانون فعلی ثبت اختراعات، به‌صورت صریح تصریح نشده است که نظام ثبت اختراعات اعلامی یا ممیزی باشد، اما بررسی شیوه اجرای قانون نشان می‌دهد که ثبت اختراعات در ایران تا حد زیادی همچنان به همان شیوه اعلامی که در قانون سال ۱۳۱۰ عنوان شده بود، دنبال می‌شود.^۲ این در حالی است که تبصره «۳» ماده (۱۷) برنامه پنجم توسعه و به‌منظور توسعه و انتشار فناوری و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان بیان می‌دارد که اختراعات

۱. مرتضی، براتی، رجوع شود به گزارش «ضرورت تأسیس سازمان ملی مالکیت صنعتی و ویژگی‌های آن»، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۳.

۲. سهیلا خردمندی و مرتضی براتی، رجوع شود به گزارش «محورهای پیشنهادی برای قانون ثبت اختراعات»، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۱.

صرفاً پس از ارائه گواهی ممیزی علمی اختراعات از سوی مراجع ذیصلاح باید ثبت شوند. علاوه بر آن در بند «۷» نیز بر ایجاد نظام ثبت اختراع امتحانی (اثباتی) در حوزه‌های اولویت‌دار تأکید شده است. در حالی که در قانون ثبت اختراعات فرآیند ثبت به صورت بسیار کلی بیان شده و از جزئیات آن (که شالوده اصلی قانون باید باشد) سخنی به میان نیامده است. بنابراین حق دوره محرمانگی و افشای مؤثر شرایط احراز قابلیت ثبت و بسیاری موارد دیگر دیده نشده است که این خلأهای قانونی سبب مشکلات فراوان از جمله بی‌اعتباری گواهینامه‌های ثبت اختراعات، ثبت تکراری یک اختراع، نادیده گرفتن حقوق مخترع (به علت عدم رعایت دوره محرمانگی) و عموم مردم (عدم افشای کامل و مؤثر اختراعات) شده بود.

بنابراین لازم است در قانون جدید، فرآیند ثبت اختراع، به‌ویژه ممیزی و کارشناسی فنی تقاضانامه‌های اختراع مورد بازبینی قرار گیرد. با این حال لازم به ذکر است که حرکت به سمت اثباتی شدن نظام ثبت اختراعات نیازمند برنامه‌ریزی و ایجاد زیرساخت‌های مناسب از جمله آموزش‌های تخصصی و کاربردی در زمینه مالکیت فکری و اختراعات، تربیت افراد ماهر برای آماده‌سازی اظهارنامه اختراع برای ثبت در ایران و سایر کشورها، تقویت بخش خصوصی دارای مجوز و صلاحیت حقوقی برای کمک به مخترعین در زمینه ثبت، اجرایی شدن کنوانسیون مربوط به ثبت اختراع از جمله معاهده همکاری ثبت اختراع (PCT) در کشور، پیوستن به برخی کنوانسیون‌ها یا موافقتنامه‌های مرتبط با مالکیت‌های فکری (برای مثال توافقنامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری (TRIPS)) و... می‌باشد و بهتر است به صورت تدریجی و با توجه به منافع ملی گسترش یابد.

۳-۳. افشای مؤثر اطلاعات

ثبت اختراع را می‌توان قراردادی میان دولت و مخترع دانست که در ازای اعطای مجموعه‌ای از حقوق انحصاری برای زمان محدود به اختراع از طرف دولت، مخترع جزئیات اختراع خود را برای عموم افشا نماید. لذا ثبت اختراع را می‌توان دارای کارکردها و اهداف متفاوتی دانست که تشویق محققین و مخترعین و تشویق انتشار اطلاعات اختراعات برای عموم از این جمله هستند. افشای اطلاعات نهفته در دل یک اختراع به ازای دادن حق انحصاری بهره‌برداری از آن به مخترع، از جمله ابزارهایی است که می‌تواند زمینه را برای گسترش هرچه بیشتر علم و فناوری فراهم آورد و دست آخر به رفاه اجتماعی بیشتر بیانجامد. طبق گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس^۱ افشای اختراعات در ایران از سه دیدگاه قابل تحلیل است: ۱. چگونگی افشا، ۲. زمان افشا، ۳. کفایت افشا. در مجموع می‌توان گفت که اگرچه در طراحی نظام ثبت اختراعات و تدوین قانون مربوطه، تشویق افشای اطلاعات اختراع مورد توجه قرار گرفته است، اما افشای اختراع در ایران در مقایسه با آنچه در بیشتر کشورها انجام می‌شود و سازگار با معاهدات بین‌المللی است تفاوت‌های چشمگیری دارد. همین تفاوت‌ها باعث شده‌اند که تعادل در دادوستد میان مخترع و جامعه (بر پایه تئوری قرارداد) به هم خورده و کفه ترازو به سود مخترع سنگین شود. باید توجه داشت که مخترعین همیشه داخل نیستند و این ضعف، به مخترعین و شرکت‌های خارجی امکان می‌دهد که بدون افشای کامل اختراع خود در ایران، از حقوق انحصاری مندرج در قانون برخوردار شوند. بنابراین محصور ماندن نظام مالکیت فکری در چارچوب دیدگاه حقوقی که به واسطه استقرار مرجع ثبت فعلی در قوه

۱. کامران باقری، بررسی عملکرد نظام ثبت اختراع ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۲.

قضائیه حادث شده، مانع از نگاهی فراگیر به کارکردهای مهم این نظام (از جمله تشویق افشا و ارسال پیام) در سطح ملی شده و آن را در حالت سست و ناپایدار نگاه می‌دارد. لذا ضروری است در قانون جدید حمایت از مالکیت صنعتی، جهت افشای بموقع، مؤثر و کامل اختراعات، سازوکار مناسب و نزدیک به استانداردهای بین‌المللی جهت ثبت اینترنتی و انتشار اسناد اختراعات دیده شود، زیرا امروزه تحلیل‌های مبتنی بر اطلاعات اختراعات، زمینه‌ساز و پیش‌نیاز سیاستگذاری و برنامه‌ریزی بهتر و دقیق‌تر در حوزه علم و فناوری در سطوح مختلف ملی، صنعتی و بنگاهی شده است. برای نمونه سیاستگذاران ملی می‌توانند پیامد سیاست‌های خود را در حوزه اختراعات ارزیابی و سنجش کنند، می‌توانند نقش دانشگاه‌ها و بنگاه‌های صنعتی در زمینه اختراعات را بررسی و مقایسه کنند، بهترین مخترعین در سطح ملی را شناسایی و تشویق کنند، میزان همکاری مخترعین از بخش‌های گوناگون را بسنجند، توزیع جغرافیایی اختراعات و مخترعین در سطح ملی و استانی را بکاوند.

۴-۳. موارد مستثنا شده از اختراع

در قوانین بین‌المللی و ملی کشورها که مربوط به ثبت اختراع است مواردی به عنوان موارد غیرقابل ثبت مطرح می‌شود که علت آن مربوط به مرز باریک بین کشف و اختراع، ملاحظات اخلاقی و عرفی یا مصالح کشورها و دیگر موارد می‌باشد. در ادامه به برخی از موارد مستثنا شده در قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» مصوب ۱۳۸۶ اشاره می‌شود که مورد بحث و اختلاف بود:

۱-۴-۳. اختراعات حوزه زیست‌فناوری

کشور ما با پیوستن به کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی، «قانون ثبت علائم و اختراعات» را در سال ۱۳۱۰ وضع کرد که در این قانون مسائل مرتبط با حوزه زیست‌فناوری مطرح نبود. در ادامه و با اصلاح قانون ثبت اختراع در سال ۱۳۸۶، بند «د» ماده (۴) این قانون مبنی بر اینکه «منابع ژنتیک و اجزای تشکیل‌دهنده آنها و همچنین فرآیندهای بیولوژیک تولید آنها» از قابلیت ثبت به‌عنوان اختراع مستثنا می‌گردد، به‌طور مستقیم به این حوزه اختصاص یافت.^۱ این موضوع سبب مخالفت‌هایی از سوی متخصصان حوزه زیست‌فناوری شد که مدعی شدند این بند به‌علت استفاده از اصطلاحات غیرصحیح از نظر فنی و ابهام ناشی از اجمال، موجب تفاسیر متعددی شده و در عمل ثبت اختراعات در زمینه‌های مختلف بیوتکنولوژی را دچار چالش جدی کرده است.

بنابراین تعریف مشخص و معین از اصطلاحات، ثبت اختراعات بیوتکنولوژی با در نظر گرفتن ملاحظات از جمله تعیین شرایط اختصاصی برای ثبت منابع زیستی و مشخص کردن اختراعات بیوتکنولوژیکی غیرقابل ثبت از جمله مواردی است که باید در تدوین قانون جدید و دائمی ثبت اختراعات مورد توجه قرار گیرد.

۲-۴-۳. فرآورده‌های دارویی

در استثنائات قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» (۱۳۸۶)، فرآورده‌های دارویی آورده نشده بود، اما به‌نظر می‌رسد علیرغم اینکه قوانین بین‌المللی

۱. قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری، ۱۳۸۶.

(تریپس) با هدف حمایت از توسعه و پیشرفت صنایع دارویی و شرکت‌های تولید دارو ثبت اختراعات در این حوزه را هم به فرآورده و هم به فرآیند اختصاص داده است، بهتر باشد ثبت این فرآورده‌ها در ایران با توجه به مصالح کشور (که در حال حاضر بیشتر مصرف‌کننده دارو است و هنوز در عرصه تولید آن قابلیت رقابت با کشورهای توسعه‌یافته ندارد) و همچنین جهت تسهیل دسترسی آزاد مردم به دارو، انجام نگیرد و در عوض تنها فرآیندهای جدید تولید دارو که مصداق اختراع داشته باشند مورد حمایت قرار گیرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود فرآورده‌های دارویی به عنوان یکی از استثنائات غیرقابل ثبت در قانون جدید ذکر شود.

۳-۴-۳. روش‌های جراحی

طبق قوانین بین‌المللی روش‌های جراحی از حیثه حمایت به‌عنوان اختراع خارج است. بنابراین باید روش‌های جراحی نیز به روش‌های تشخیص و درمان بیماری‌های انسان یا حیوان (که در قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» (۱۳۸۶) از حیثه حمایت به‌عنوان اختراع خارج بودند) اضافه شود.

۳-۵. مجوز اجباری

مجوز اجباری یکی از ابزارهای مهم دولت درخصوص بهره‌برداری از اختراعات خاصی است که مورد نیاز کشور بوده، ولی مخترع از بهره‌برداری آن سرباز می‌زند. بدین صورت که دولت یا شخص مجاز از طرف آن، با رعایت شرایطی می‌توانند از اختراعاتی که منافع عمومی مانند امنیت ملی، تغذیه، بهداشت یا توسعه سایر بخش‌های حیاتی اقتصادی کشور، اقتضا کند یا بهره‌برداری از سوی مالک یا شخص مجاز از سوی او مغایر با رقابت

آزاد بوده، بهره‌برداری نمایند. به عبارت دیگر، مجوز اجباری در مواردی از قبیل اقتضای مصالح ملی و منافع عمومی، اتخاذ رویه‌های ضد رقابتی و کوتاهی در به کار بردن اختراع صادر گردد. با وجود اهمیت و منافع بسیار زیاد مجوز اجباری برای کشور به خصوص در حوزه‌های نفت و گاز و فناوری‌های نوین، در طول اجرای آزمایشی قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» حتی یک مورد نیز از این امکان استفاده نشده است. این موضوع علت‌های زیادی می‌تواند داشته باشد. یکی از علت‌ها می‌تواند مربوط به ترکیب کمیسیون‌ها باشد که درباره مجوز اجباری خاصی باید تصمیم‌گیری کنند. در قانون فعلی، موضوع در کمیسیون‌ها مرکب از رئیس سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، یکی از قضات دیوان عالی کشور با معرفی رئیس قوه قضائیه، دادستان کل کشور، نماینده رئیس‌جمهور و وزیر یا بالاترین مقام دستگاه ذیربط مطرح می‌شود. تشکیل چنین کمیسیون‌ها با اجزای مهم و پرمشغله که در آن حضور دارند کمی دور از انتظار است.

بنابراین در قانون جدید برای حمایت از مالکیت صنعتی، پیشنهاد می‌شود ترکیب کمیسیون مربوطه طوری تعیین شود تا علاوه بر مشروع بودن تصمیمات جلسات کمیسیون، امکان برگزار شدن جلسات نیز میسر باشد. همچنین باید دبیرخانه‌ای برای هماهنگی جلسات، دریافت و ابلاغ درخواست‌های مجوز اجباری و سایر امور اجرایی در مرجع ثبت تشکیل شود.

۳-۶. مجوز بهره‌برداری

در قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» (۱۳۸۶) آمده است که چنانچه مالک اختراع بخواهد از اختراع ثبت شده استفاده کند، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور حداکثر ظرف مهلت یک هفته موضوع را به دستگاه یا دستگاه‌های ذیربط منعکس می‌نماید. دستگاه‌های مذکور درخصوص امکان بهره‌برداری از اختراع حداکثر ظرف مدت دو ماه اظهار نظر نموده و نتیجه را جهت صدور پروانه بهره‌برداری کتباً به سازمان ثبت اسناد و املاک اعلام می‌نماید. با این حال طبق توافق اکثریت صاحب‌نظران این ماده از قانون به‌دلیل اینکه اخذ پروانه بهره‌برداری فقط به دستگاه‌های ذیربط مربوط می‌شود و مرجع ثبت در آن نقشی ندارد، وجهه قانونی ندارد. بنابراین این موضوع باید در قانون جدید اصلاح گردد.

۳-۷. کمبود نیروی انسانی متخصص

در اکثر کشورهای صاحب صنعت و فناوری که اهمیت ثبت اختراع در آنها بسیار مهم است، امور مربوط به ثبت و مسائل حقوقی آنها از طریق وکلا و کارگزاران متخصص این حوزه انجام می‌گیرد، اما در ایران این امور اغلب توسط شخص حقیقی و خود مخترع یا مالک انجام می‌گیرد که به‌دلیل عدم آشنایی یا آشنایی کم آنها به مسائل حقوقی و فرآیند ثبت اختراع، مشکلات و گرفتاری‌های زیادی را برای خود و سیستم ثبت اختراع به‌وجود می‌آورند. بنابراین کمبود نیروی انسانی متخصص در زمینه مسائل حقوق مالکیت صنعتی به‌خصوص قضات و کارگزاران ثبت اختراع یکی دیگر از چالش‌های نظام ثبت اختراع ایران به‌شمار می‌رود. از این‌رو ضرورت دارد تا در قانون جدید، قوه قضائیه

مكلف شود تا نسبت به تربیت قضات متخصص ویژه دادگاه‌های رسیدگی به دعاوی مالکیت صنعتی و آموزش مستمر آنها و جذب و تربیت کارشناسان فنی و رسمی جهت کارگزاری ثبت اختراع و کارشناسی دعاوی مالکیت فکری موضوع قانون، اقدامات لازم را انجام دهد.

۸-۳. جبران خسارت

طبق قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» هر شخصی که با علم و عمد مرتکب عملی شود که طبق قانون نقض حقوق به‌شمار آید یا عمل غیرقانونی تلقی شود، مجرم شناخته شده و علاوه بر جبران خسارت به پرداخت جزای نقدی از ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال یا حبس تعزیری از ۹۱ روز تا ۶ ماه یا هر دوی آنها محکوم می‌شود. از آنجایی که مجازات برای ناقضان حقوق مالکیت فکری موجب ضمانت اجرا و اعتبار گواهینامه‌های اختراع می‌شود، تعیین جریمه برای متخلفان بسیار ضروری و بجاست، اما تعیین مقدار نقدی جریمه با توجه به تغییر شرایط اقتصادی کشور و نرخ تورم چندان منطقی به‌نظر نمی‌رسد. همچنین در راستای سیاست حبس‌زدایی در مجازات اسلامی بهتر است در قانون جدید مالکیت صنعتی، حبس تعزیری حذف شده و به‌جای آن میزان جزای نقدی برحسب میزان خسارت وارده محاسبه شود.

جمع‌بندی و پیشنهادات

حمایت مؤثر از حقوق مالکیت فکری مخترعان و نوآوران یکی از زیرساخت‌های قانونی مهم برای تجاری‌سازی نوآوری‌ها و همچنین جلب سرمایه‌گذاری‌ها در طرح‌های فناورانه و نوآورانه است. اجرای آزمایشی قانون «ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری» (۱۳۸۶) نشان داده است که ایرادها و کاستی‌های جدی چه در محتوای قانون و چه در اجرای آن وجود دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که شاخص‌های مختلف مالکیت صنعتی در ایران نسبت به بسیاری از کشورهای جهان در وضعیت مطلوبی به سر نمی‌برد و مشکلات ساختاری در این زمینه وجود دارد. آمارها نشان می‌دهند که کشور ما از نظر شاخص‌های بین‌المللی مالکیت فکری همواره در جایگاه‌های پایین‌تری نسبت به سایر کشورهای جهان به‌خصوص کشورهای منطقه قرار دارد. به‌عبارت دیگر نظام مالکیت فکری کشور نتوانسته با تضمین حقوق انحصاری صاحبان اختراع، محرکی برای نوآوری در سطح ملی باشد که آثار منفی آن در کاهش تعداد ثبت اختراعات، کاهش انگیزه نوآوری، کاهش سرمایه‌گذاری روی ایده‌های نو، کاهش تجاری‌سازی فرآورده‌ها و فرآیندهای جدید و غیره نمایان است. از طرف دیگر ضعف مدیریتی در نظام مالکیت فکری سبب شده است زیرساخت‌های مورد نیاز در این حوزه از جمله نیروی انسانی متخصص، رشته‌های دانشگاهی مرتبط با مالکیت فکری، به‌طور کامل فراهم نشود. همچنین عدم ارتباط نظام مالکیت فکری با حوزه صنعت و اقتصاد کشور، باعث کندی روند تجاری‌سازی اختراعات و ابتکارات شده است. عدم همسویی قانون فعلی با سیاست‌ها و اسناد کلان کشور و استقرار مرجع مالکیت صنعتی در نهاد غیرتخصصی سبب شده است تا فرآیند ثبت اختراع از مرحله ممیزی و اعتبارسنجی تقاضانامه‌ها تا

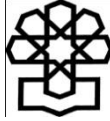
افشای مؤثر اطلاعات مشکلات زیادی را برای مخترعان و دیگر ذینفعان این حوزه ایجاد کند. عدم هماهنگی با قوانین بین‌المللی در مواردی از جمله اختراعات زیست‌فناورانه و داروها نیز باعث ایجاد ابهاماتی در ثبت یا عدم ثبت این نوع اختراعات شده و نارضایتی‌هایی را بین محققان این حوزه‌ها پدید آورده است. همچنین با وجود الحاق کشور به معاهده همکاری اختراع (PCT) در سال ۱۳۸۶، هنوز زیرساخت‌های لازم برای اجرای نمودن آن مهیا نشده است.

بنابراین با توجه به موقوف شدن بررسی طرح یا لایحه حمایت از مالکیت صنعتی در مجلس دهم، نمایندگان محترم این دوره می‌توانند تأثیر مهمی در رفع کاستی‌های قانون فعلی داشته باشند. امید است مجلس دهم با رویکرد علمی و عنایت بیشتر روی اهم نکات بازنگری قانون یعنی تشکیل سازمانی ملی و فرابخشی برای حمایت از مالکیت صنعتی با قدرت سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، ایجاد زیرساخت‌های مناسب جهت حرکت به سمت اثباتی شدن نظام ثبت اختراعات، ثبت اینترنتی و انتشار اسناد اختراعات جهت افشای به‌موقع، مؤثر و کامل اختراعات، تعیین تکلیف اختراعات حوزه بیوتکنولوژی و دارویی، استفاده از پتانسیل مجوزهای اجباری با فعال‌سازی کمیسیون رسیدگی‌کننده و تشکیل دبیرخانه مربوطه، مکلف نمودن قوه قضائیه به تربیت قضات متخصص و کارشناسان فنی و رسمی، تجدیدنظر در بحث جبران خسارت بتواند قانونی جامع و متقن جهت صیانت از حقوق مخترعان و عموم جامعه به تصویب برسانند.

منابع مآخذ

۱. آیین‌نامه اجرایی قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری. مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۱.
۲. باقری، سید کامران و مریم، کبریایی و حمید، عزیزی مرادپور. تحلیلی بر افشای اختراعات در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۲۳۴۳، ۱۳۹۱.
۳. باقری، کامران. بررسی عملکرد نظام ثبت اختراع ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۳۲۲۱، ۱۳۹۲.
۴. براتی، مرتضی و علی، نوروزی. آشنایی با مفهوم مالکیت صنعتی، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۳۵۴۴، ۱۳۹۲.
۵. براتی، مرتضی و سهیلا، خردمندنیا. اظهار نظر کارشناسی درباره طرح استفساریه بند «د» ماده (۴) قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری (ویرایش دوم)، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۲۸۰۳، ۱۳۹۲.
۶. براتی، مرتضی. ثبت اختراعات در حوزه زیست‌فناوری و بررسی وضعیت آن در ایران، مرکز پژوهش‌های مجلس. شماره مسلسل ۱۲۵۸۶، ۱۳۹۱.
۷. براتی، مرتضی. ضرورت تأسیس سازمان ملی مالکیت صنعتی و ویژگی‌های آن، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۳۵۸۹، ۱۳۹۳.
۸. خردمندنیا، سهیلا و مرتضی، براتی. محورهای پیشنهادی برای بازنگری قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۱۲۷۰۴، ۱۳۹۱.
۹. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی؛ ابلاغی رهبر معظم انقلاب اسلامی. بهمن‌ماه ۱۳۹۲.
۱۰. قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری. مصوب ۱۳۸۶.
۱۱. گودرزی، مهدی و کامران، باقری. بررسی نظام مالکیت فکری، فصلنامه رشد فناوری، ش ۶، ۱۳۸۵.
۱۲. نگاهی به وضعیت حقوق مالکیت فکری ایران براساس شاخص‌های بین‌المللی (جهت اطلاع نمایندگان)، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۳.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۸۴۸

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: با نمایندگان مردم در مجلس دهم ۱۷. حمایت از مالکیت صنعتی (قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری)

نام دفتر: مطالعات ارتباطات و فناوری‌های نوین (گروه فناوری‌های نو)

تهیه و تدوین: مرتضی براتی

ناظر علمی: مهدی فقیهی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. پتنت

۲. ثبت اختراعات

۳. مالکیت فکری و صنعتی

۴. نظام ملی نوآوری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۳/۱۹